

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ СЛЕНГ 2014-2023 РОКІВ:
СЕМАНТИКА І СТРУКТУРА**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0352-у-з-дн
спеціальності 035 “Філологія”
освітньої програми “Українська мова та література”
спеціалізації 035.01 “Українська мова та література”

_____ А. С. Панченко

Керівник _____ канд. філол. наук, доцент О.В. Меркулова

Рецензент _____ канд. філол. наук, доцент Л.П. Бойко

Запоріжжя

2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *філологічний*

Кафедра *української мови*

Рівень вищої освіти *магістр*

Спеціальність *035 “Філологія”*

Освітня програма *“Українська мова та література”*

Спеціалізація *035.01 “Українська мова та література”*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри української мови

_____ Р. О. Христіанінова

23 березня 2023 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Панченко Анні Станіславівні

1. Тема **роботи** *Український військовий сленг 2014-2023 років: семантика і структура*, керівник роботи *Меркулова Оксана Володимирівна*, кандидат філологічних наук, старший викладач, затверджені наказом ЗНУ від 10 травня 2023 року № 693-с.

2. Термін подання студентом роботи – 04 лютого 2024 року

3. Вихідні дані до роботи: *лексеми (апелятиви й оніми), зібрані від військових російсько-української війни, а також мовні факти, виявлені в мережі “Internet”; роботи Л.Ставицької, І.Литовченко, Ю.Байло, Ю.Лукиянчук, В.Дубинець та ін.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1. *Військова лексика в парадигмі лінгвістичних досліджень (військова фахова мова як різновид спеціальної лексики; феномен військового сленгу як лінгвістичного явища);*

2. *Структурно-семантична характеристика сленгізмів у мовленні військослужбовців (найменування військової техніки та їхніх деталей, зброї та боєприпасів); найменування осіб (побратимів та колег; представників супротивника); найменування спорядження та одягу; назви дій чи позначень бойового виходу.*

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада керівника роботи	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Меркулова О.В., канд. філол. наук, ст.викл.	04.05.2023	04.05.2023
Перший розділ	Меркулова О.В., канд. філол. наук, ст.викл.	26.05.2023	26.05.2023
Другий розділ	Меркулова О.В., канд. філол. наук, ст.викл.	15.08.2023	15.08.2023
Висновки	Меркулова О.В., канд. філол. наук, ст.викл.	09.11.2023	09.11.2023

6. Дата видачі завдання 10 березня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	Березень-квітень 2023	Виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	Березень-червень 2023	Виконано
3.	Написання вступу	Травень 2023	Виконано
4.	Підготовка розділу 1	Травень-липень 2023	Виконано
5.	Написання розділу 2	Серпень-жовтень 2023	Виконано
6.	Формулювання висновків	Листопад 2023	Виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	Грудень 2023	Виконано
8.	Захист роботи	Березень 2023	Виконано

Студент _____ А.С. Панченко

Керівник роботи _____ О.В. Меркулова

Нормоконтроль пройдено.

Нормоконтролер _____ О.В. Меркулова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра “*Український військовий сленг 2014-2023 років: семантика і структура*” містить 54 сторінки. Для виконання роботи дібрано 256 військових сленгізмів, опрацьовано 59 джерел.

Об’єктом дослідження став сленг як особлива лексична підсистема української мови військовий сленг 2014-2023 років, записаний від військовослужбовців. **Предметом дослідження** слугували семантика та структура військових сленгізмів, зафіксованих у мовленні військовослужбовців. Матеріалом дослідження є отримані в результаті опитування військових, котрі проходять службу на різних напрямках фронту, мовні факти.

Мета роботи полягала в дослідженні семантики та структури українських військових сленгізмів 2014-2023 років. У ході реалізації мети виконано такі **завдання**: 1) з’ясовано статус військових сленгізмів як об’єкта мовознавчих досліджень; 2) розмежовано поняття “сленг” та “військовий сленг”, окреслено основні характеристики, притаманні цій групі лексики; 3) виявлено склад і структуру військових сленгізмів у лексиконі українських військовослужбовців та визначено їх місце й роль у лексичній системі сучасної української мови.

Використання **методів та прийомів** дослідження зумовлено специфікою його об’єкта. Основним є *описовий* метод з його універсальними прийомами спостереження, систематизації та інтерпретації мовних фактів і явищ, використовуються також прийоми *компонентного аналізу*.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше на матеріалі польового опитування зроблено спробу подати комплексну характеристику військових сленгізмів, проведено семантико-структурний аналіз цих одиниць. **Сфера застосування** – результати дослідження можуть бути використані в ході вивчення розділів “Лексикологія” та “Словотвір” курсу “Сучасна українська мова”.

Ключові слова: ВІЙСЬКОВА ЛЕКСИКА, ВІЙСЬКОВИЙ ТЕРМІН, ВІЙСЬКОВИЙ СЛЕНГ, СЕМАНТИКА, СТРУКТУРА.

ABSTRACT

"**Ukrainian military slang 2014-2023: semantics and structure**" contains 54 pages. To fulfill the thesis 256 military slangisms were selected, 59 scientific sources were studied.

The object of the study was slang as a special lexical subsystem of the Ukrainian language, military slang of 2014-2023, recorded by military personnel.

The subject of the research was the semantics and structure of military slangisms recorded in the speech of military personnel.

The material of the research is the obtained results of the survey of military personnel who are serving in different directions of the front, language facts.

The purpose of the work is to study the semantics and structure of Ukrainian military slangisms of 2014-2023.

During the implementation of the goal, **the following tasks were implemented:**

1) to find out the status of military slangs as an object of linguistic research; 2) clarify the meaning of the concepts "slang" and "military slang", provide the main characteristics inherent in this group of vocabulary; 3) identify the composition and structure of military slangisms in the lexicon of the Ukrainian military and apply their place and role in the lexical system of the Ukrainian language.

The use of research **methods and techniques** is conditioned by the specificity of its object. The main one is the descriptive method with its universal techniques of observation, systematization and interpretation of linguistic facts and phenomena, it also uses techniques of component analysis.

The scientific novelty of the work arose from the fact that, for the first time, an attempt was made to provide a comprehensive description of military slangisms on the basis of field survey material, and a semantic-structural analysis of these units was carried out. **Scope** - the results of the research can be used during the study of the "Lexicology" and "Vocabulary" sections of the "Modern Ukrainian Language" course.

Keywords: MILITARY VOCABULARY, MILITARY TERM, MILITARY SLANG, SEMANTICS, STRUCTURE.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ВІЙСЬКОВА ЛЕКСИКА В ПАРАДИГМІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	9
1.1. Військова фахова мова як різновид спеціальної лексики	9
1.2. Феномен військового сленгу як лінгвістичного явища.....	16
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЛЕНГІЗМІВ У МОВЛЕННІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	20
2.1. Найменування військової техніки та їхніх деталей.....	21
2.2. Найменування зброї та боєприпасів.....	25
2.3. Найменування осіб	26
2.3.1. Найменування побратимів та колег.....	27
2.3.2. Найменування представників супротивника	29
2.4. Найменування спорядження та одягу	33
2.5. Назви дій чи позначень бойового виходу	36
2.6. Інші найменування	37
ВИСНОВКИ	40
УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТОК 1. ПОКАЖЧИК ВІЙСЬКОВИХ СЛЕНГІЗМІВ	51

ВСТУП

В умовах російсько-української війни на тлі глобальної світової нестабільності військові реалії все частіше проникають у різні сфери життя пересічних людей та відображаються на лексиці.

Саме тому в сучасній лінгвістиці спостерігається поживлення інтересу до професійної військової лексики, зокрема й до характерного для спілкування військовослужбовців сленгу.

В останнє десятиліття, а саме від початку російсько-українського збройного конфлікту в 2014 році, відбувається не лише мілітаризація українського суспільства, але й інтенсивна поява стилістично маркованих лексичних одиниць, що відтворюють нові реалії.

Досліджуючи таку лексику, мовознавці вивчають її на рівні функціонування в новій та сучасній українській мові [Дубинець, 2015; Левченко, 2019; Левченко, 2021; Литовченко, 2016; Гомон, Чернявська, Шокуров, 2019; Онуфрієнко, 1999; Струк, Сітко, Семигінівська, 2022 та ін.], а також аналізують військовий сленг та труднощі щодо його перекладу [Артюх 2010; Балабін, Лысовський, Чернишов, 2008; Вильюман, 1955; Нелюбин 1981; Погонєць, 2017].

Проте комплексна характеристика сленгу 2014-2023 років на основі аналізу мовлення військовослужбовців до цього часу не була предметом спеціального дослідження та залишається низка нерозв'язаних питань.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю комплексного вивчення та виділення військових сленгізмів. Проблема дослідження полягає у визначенні складу та місця сленгу військовослужбовців поряд з іншими лексичними системами, їх тематичного насичення та функціонування.

Мета роботи полягає в дослідженні семантики та структури українських військових сленгізмів 2014-2023 років.

У процесі дослідження постають такі **завдання**:

1) з'ясувати статус військових сленгізмів як об'єкта мовознавчих досліджень;

2) розмежувати значення поняття “сленг” та “військовий сленг”, окреслити основні характеристики, притаманних цій групі лексики;

3) виявити склад і структуру військових сленгізмів у лексиконі українських військовослужбовців та визначити їх місце й роль у лексичній системі української мови.

Об’єктом дослідження є сленг як особлива лексична підсистема української мови військовий сленг 2014-2023 років, записаний від військовослужбовців.

Предметом дослідження є семантика та структура військових сленгізмів, зафіксованих у мовленні військовослужбовців. Матеріалом дослідження є отримані в результаті опитування військових, котрі проходять службу на різних напрямках фронту, мовні факти.

Використання **методів та прийомів** дослідження зумовлено специфікою його об’єкта. Основним є *описовий* метод з його універсальними прийомами спостереження, систематизації та інтерпретації мовних фактів і явищ, використовуються також прийоми *компонентного аналізу*.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше на матеріалі польового опитування зроблено спробу подати комплексну характеристику військових сленгізмів, проведено семантико-структурний аналіз цих одиниць.

Сфера застосування – результати дослідження можуть бути використані в ході вивчення розділів “Лексикологія” та “Словотвір” курсу “Сучасна українська мова”.

Джерельною базою дослідження є укладена картотека, яка містить понад 256 сленгізмів, зафіксованих від військовослужбовців.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження було представлено на студентській науково-практичній конференції “Молода наука” (м. Запоріжжя, 2023).

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку скорочень джерел (5 найменувань) та списку використаної літератури (59 позицій), словопоказчика. Загальний обсяг роботи – 54 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ВІЙСЬКОВА ЛЕКСИКА В ПАРАДИГМІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Формування конкретної лексико-семантичної групи відбувається поступово і відображає результати вивчення, пізнання окремих явищ і реалій об'єктивної дійсності, прогресу у тій чи іншій сфері. Військове мовлення є явищем національним за своїми витоками, але часто не позбавлене інтернаціоналізмів за сферою вживання, що пов'язано із загальною інтеграцією у спільний світовий досвід та взаємодією з іншими арміями держав-союзників.

1.1. Військова фахова мова як різновид спеціальної лексики

На кожну лексико-семантичну групу впливають суспільно-політичні чинники, науково-технічний розвиток, взаємодія з іншими мовами, переосмислення понять, утворення на базі існуючих слів тощо.

Процес формування лексичних систем української мови підпорядковується загальним словотворчим законам мови.

Формування й розвиток військової лексики української мови залежить від багатьох сфер життєдіяльності, зокрема політики, науки, техніки, соціокультури тощо.

Фахова мова військовослужбовців обслуговує різні аспекти військової галузі, унормовується та функціонує задля забезпечення військової безпеки конкретної держави.

На думку С. Федоренко та А. Бернадіної, завдяки специфічній комунікативно-функційній спрямованості військової лексики оперує в межах трьох функційних стилів мови – офіційно-ділового, публіцистичного та наукового [Федоренко, Бернадіна, 2021, с. 257–363.].

Проте, як справедливо зауважує О. Андріянова, “армійці не живуть у вакуумі, тому їхнє мовлення є результатом взаємодії лінгвістичних та

екстралінгвістичних факторів: загальної мовної ситуації в державі, освіти та виховання, яке вони отримали в родині та навчальних закладах, мовного середовища, що їх оточує, конкретного місця перебування та реципієнта комунікації” [Андріянова, 2019, с. 101].

Серед позамовних чинників, які впливають на розвиток військової фахової мови, Л. Туровська виокремлює соціально-економічний, соціально-комунікативний (естетичний, інтелектуальний) та історико-політичний [Туровська 2005, с. 35].

І. Литовченко зазначає такі екстралінгвальні чинники, як рівень розвитку науки та техніки в мовному середовищі, соціально-політичні умови в лінгвістичному соціумі, термінологічна політика держави, функціональний статус державної мови та міжнародний статус національної мови [Литовченко. 2014, с. 77–78].

О. Андріянова наводить такий перелік екстралінгвальних чинників мовлення військовослужбовців: «1. Важкі, часто екстремальні та смертельно небезпечні умови військової служби, які змушують у мирний і воєнний час регламентувати та відтворювати службові форми спілкування в чітко визначених формах (вітання, прощання, прохання тощо). Стереотипні ролі прояви мовної поведінки військовослужбовців визначаються комунікативною специфікою військово-професійного ділового спілкування. Упорядкованість, узгодженість дій досягається через уживання однозначних статутних мовних фраз, що сприяє досягненню максимального успіху при найменшій затраті сил. 2. Мовленнєва культура військовиків, особливо курсантів та строковиків, формується в регламентованому середовищі, адже вони живуть досить ізольованим життям і спілкуються здебільшого в межах підрозділу, цілодобово перебуваючи в одному колективі (навчання, проживання, харчування). Зазначені умови призводять до втрати індивідуальності в мовленні. 3. Соціально-професійна група військовослужбовців доволі численна, а у зв'язку з воєнними діями на Сході України лише збільшується. Перебуваючи у військовому соціумі певний час й опанувавши професійну мову, вони

привносять її до інших сфер життя й до інших соціальних груп. 4. Військовики, не підготовлені лінгвістично, стикаються з проблемами, вирішувати які інколи доводиться з великими втратами, особливо під час бойових дій. 5. Колективний характер служби у війську потребує узгодженості в діях військовослужбовців, що передбачає активне спілкування. Саме тому вміння правильно й чітко формулювати думки є компонентом іміджу військовика, визначає його рейтинг і сприяє професійному становленню. 6. Військовий колектив – це група людей, яка належала до різних соціальних груп і відрізняється статтю, віком, життєвим досвідом, територіальними діалектами, рівнем освіти та мовної підготовки. [Андріянова, 2019, с. 101].

Саме тому виокремлюють лексику військово-офіційну, військово-наукову, військово-публіцистичну, військово-художню, військово-історичну та ін., у тому числі й військове арго, що спричинене необхідністю конкретних мовних груп висловлювати власні думки в специфічних для цього середовища мовних формах.

Дослідники словникового складу англійської мови військової сфери стверджують, що лексичні зміни, які відбуваються у військовій мові під час збройних конфліктів, мають тимчасовий характер і з відновленням мирного життя у суспільстві виходять із загального вжитку, однак ці новоутворення закріплюються мовною традицією у військовій професійній сфері спілкування [див. докладніше: Василенко, 2008; Василенко, 2009; Навальна, Калужинська, 2018; Погонєць, 2017; Погонєць, 2019].

Чимало науковців підкреслюють, що, окрім військової термінології, лексика конкретної війни широко представлена і сленгом, котрий влучно фіксує специфіку тої чи іншої війни. Т. Мюррей, описуючи термінологію британських льотчиків, зазначає, що “вивчення спеціалізованої англійської мови засвідчило, що представники збройних сил ... особливо схильні до мовної творчості” і справедливо додає, що “кожна криза створює свій власний словниковий склад” [див. докладніше: Murray, 1986, с. 126]. У цьому контексті В. Сікетт роком

раніше підкреслив неконкурентність будь-якої лексики щодо військової у плані запозичень, копіювань чи змін слів [Silkett, 1985, с. 13].

Саме тому в ході дослідження мовлення військових важливо звертати увагу не лише на появу нових термінів чи значень, але й на семантичні переноси, лексичні метафори, зневажливі неологізми, запозичені з мовлення ворога.

Очевидно, що військова лексична система розвивається і збагачується саме в активні фази збройних конфліктів, воєн, не без впливу екстралінгвістичних чинників, таких як залученість різних частин суспільства до оборони, особливості діяльності, переймання досвіду держав-партнерів, тип війни тощо.

Мовлення військових в умовах війни та постійної загрози має бути швидким, точним та влучним, а тому військова комунікація зазвичай стисла, лаконічна, точна, насичена кліше, що регламентують процес взаємодії військовослужбовців.

На думку В. Балабіна, лексикон військовослужбовців – специфічний вид спеціальної лексики, бо в силу специфічної комунікативно-функціональної спрямованості перебуває на стику двох функціональних стилів мови – офіційно-ділового та науково-технічного [Балабін, Лісовський, Чернишов, 2008, с. 254]. У мовознавстві (не лише українському) сьогодні наявні дві точки зору не просто на поняття “військовий термін” (огляд літератури див.: [Мельник, Юрковська, 2021, с. 137–141]), що йому досить коректне визначення дав В. Шевчук (це “стійка одиниця синтетичної або аналітичної номінації, яка приєднана до відповідного поняття в системі понять певної галузі військової науки та обмежена спеціальною сферою використання у значенні, що суворо регламентується його визначенням” [Шевчук, 1985, с. 8–9]), а й узагалі на правомірність його виокремлення. Приміром, Г. Стрелковський пропонує не об’єднувати різногалузеві в межах військової справи терміни, визнаючи за кожною з військових сфер “право” мати власну термінологічну базу з відповідною назвою [див. докладніше: Стрелковский, 1999, с. 83]. На нашу

думку, така точка зору передбачає повну відмову від таких понять, як, наприклад, “лінгвістичний термін”, “медичний термін”, “музичний термін”, “юридичний термін” і т.ін., а тому її не вважаємо за доцільне визнавати.

З іншого боку, військова лексика усного спілкування часто емоційно забарвлена та має стилістичні синоніми до відповідних військових термінів.

Поняття *військовий* (СУМ, I, с. 670) ‘те, що стосується до війська, до військовослужбовця (одяг і спорядження військовослужбовця)’ вказує на належність до професійної діяльності, тому під терміном “військова лексика” вживаємо слова чи словосполучення, спеціальні найменування, що вказують на позначення певного поняття з військової сфери, що вживається як в офіційному листуванні, документообігу тощо, так і в усному розмовному стилі військовослужбовців. Очевидно, що доцільним є розрізнення тактичної, організаційної, військово-технічної лексики, термінів, котрі відносяться до різних видів збройних сил тощо.

В. Артюх, досліджуючи специфіку перекладу військової лексики, вказує, що “з точки зору лінгвокраїнознавства військова лексика – це сукупність усіх елементів сфери військового спілкування, що віддзеркалюють вплив культурних, історичних, територіальних, вузькоспеціальних та інших екстралінгвальних чинників, що знаходять свій словесний вияв у конкретних виразах” [Артюх, 2010, с. 12].

Отже, мова військовослужбовців – це спеціальна лексика, котра віддзеркалює вплив екстралінгвальних та інтралінгвальних чинників, є відкритою лексико-семантичною групою, склад якої неоднорідний та постійно змінюється, що у свою чергу пов’язано із зникненням реалій, що воно позначають, появою нових слів на позначення видів озброєння, техніки чи явищ, пов’язаних із тактикою ведення війни.

Тому лексику, якою послуговуються військовослужбовці, умовно можна поділити на такі групи:

А) лексика на позначення видів озброєння, способів ведення оборони, видів збройних сил тощо;

Б) науково-технічні терміни у сфері військової справи;

В) емоційно забарвлена лексика, усна мова, насичена сленгом, стилістичними синонімами.

Дослідники визначають, що головна функція військових лексем – номінативно-дефінітивна, тобто називання та визначення спеціального поняття [Байло, 2013, с. 64]. Оскільки вони функціонують у якості сленгізмів, то також виконують емоційно-експресивну функцію. Проникаючи у сферу публіцистики, військова лексика здатна нести і маніпулятивну функцію, так подаючи характеристику оборонної здатності війська, може навіювати чи спонукати до певних дій [про це див. докладніше: Дмитрук, 2014, с. 90–95; Царьова, 2022, с. 804–812].

У питанні згрупування військових найменувань існують декілька поглядів. Наприклад, Ю. Лукіянчук класифікує військові терміни відповідно до видів та родів Збройних Сил:

1) терміни Сухопутних військ (терміни механізованих, танкових, аеромобільних, ракетних та інших військ: field artillery – польова артилерія);

2) терміни Військово-морських Сил (терміни надводних, підводних сил тощо: landing craft – десантний корабель);

3) терміни Військово-повітряних Сил (терміни винищувальної, розвідувальної, штурмової, військово-транспортної авіації тощо: bomber – бомбардувальник);

4) терміни Військ зв'язку (signal operations center – вузол зв'язку);

5) терміни Інженерних військ (combat engineer support – інженерне забезпечення бойових дій) [Лукіянчук, 2017, с. 65–67].

3. Дубинець, досліджуючи військову лексику в романі Р. Іваничука “Мальви”, розрізняє такі її групи:

1) назви осіб, пов'язаних з військовою справою;

2) назви зброї, військового спорядження та регалій;

3) назви збройних сил, військових одиниць, стратегій та тактик ведення бойових дій та їх наслідки [Дубинець, 2015, с. 169].

І. Литовченко зауважує: “...виокремлені класифікації груп військової лексики не є новими, адже ці поняття привертали увагу не лише лінгвістів. Подібна систематизація репрезентує зразок розгалуженої класифікаційної схеми військової сфери, елементи якої подекуди взаємодоповнюють один одного, конкретизують та уточнюють і яка демонструє предмет зацікавлення того чи того науковця.” [Литовченко, 2016, с.30–31].

Науковці також групують військову лексику за сферою спілкування, зокрема К. Іграк, досліджуючи емоційно забарвлені елементи військової лексики [Іграк, 2017, с. 55–59.], М. Навальна та Ю. Калужинська при виділенні лексем на позначення військових дій, процесів та станів [Навальна, Калужинська, 2018, с. 218–235.], а також у складі англійської мови Д. Василенко [Василенко, 2008] та В. Погонець [Погонець, 2019, с. 67–70].

В. Погонець у лексиці військовослужбовців виокремлює такі групи:

- 1) термінологічна лексика (цю підгрупу представлено термінами);
- 2) професійна лексика (охоплює професіоналізми);
- 3) специфічна лексика певних соціальних груп (включає жаргонізми)

[Погонець, 2019, с. 67–70].

Враховуючи ступінь спеціалізації значення лексичних одиниць, дехто з мовознавців виокремлює вузькогалузеві військові терміни, тобто такі, які притаманні лише певній галузі, наприклад: ведення вогню звичайними та ядерними боєприпасами [Білозерська, Вознесенко, Радецька, 2010, с. 22–23].

Деякі мовознавці, серед яких Ю. Байло, поділяють військову лексику на термінологічну спеціальну та професійну загальноповсюдну лексику (або її ще називають військовопобутовою лексикою [Байло, 2013, с. 63]).

Отже, військова лексика як спеціальна мова, що сформувалася під впливом соціально-економічних, соціально-комунікативних та історико-політичних чинників, обслуговує різні аспекти військової сфери та функціонує в межах функціональних стилів мови – офіційно-ділового, публіцистичного та наукового. У сучасній науці існує чимало класифікацій лексики військовослужбовців, що з різних боків характеризує цю тематичну групу слів.

1.2. Феномен військового сленгу як лінгвістичного явища

Сленг як мовне явище є рухомим і мінливим, а тому не дивно, що його дослідження як в українському, так і в зарубіжному мовознавстві з початку 2000-х років набули експансивного характеру [Фурса, 2002; Фурса, Мосенкіс, 2005; Шовгун, 2000; Миколенко, 2005; Мартос, 2006; Greenough J. W., Kittredge, 2016 та багато інших]).

У Короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів сленг розглядається як варіант професійної мови, слова та вирази, що використовуються у спілкуванні людей різних вікових груп, професій, соціальних прошарків [Єрмоленко, Бибики, 2001, с. 160].

Д. Гріноу та Д. Кіттрідж вказують на те, що сленг подібний до маєдрівника, який “вештається в околицях літературної мови і постійно намагається знайти собі дорогу в саме вишукане товариство” [Greenough J. W., Kittredge, 2016, с. 42].

Щодо походження самого слова „сленг” існує декілька версій, серед яких думка Дж. К. Хоттена, який стверджує про зведення слова *slang* до циганського *slang* ‘мова’ [Hotten, 1860 с. 52]. Однак В. Хом’яков, підтримуючи гіпотезу Е. Партріджа, підкреслює, що *slang* співвідноситься з дієсловом *to sling* – *to utter*, що підтверджує існування такого сполучення, як *sling words*, засвідченого ще в епоху Чосера, а також пізніх сленгових сполучень з тим же дієсловом [Хом’яков, 2009, с. 104].

У “Великому тлумачному словникові української мови” наведено таке тлумачення розгляданої лексеми: “Сленг – розмовний варіант професійного мовлення; жаргон; жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення” (ВТСУМ, с. 1342).

Л. Ставицька, досліджуючи соціальну диференціацію української мови, подає характеристику таких понять як “арго”, “жаргон”, “сленг” [Ставицька,

2005]. В. Балабін [Балабін, 2002] досліджують поняття військового сленгу у контексті проблем перекладу військової лексики, а С. Форманова [Форманова, 2012] у сфері дослідження інвективної лексики.

В. Хом'яков визначив, що сленгова лексика відносно стійка для певного періоду, широко поширена і загальнозрозуміла соціальна мовна мікросистема в просторіччі, вельми неоднорідна за своїм генетичним складом і ступенем наближення до фамільярно-розмовної мови [Хомяков, 2009, с. 12].

Головною ознакою є його опозиція до лексики літературної мови. Друга ознака – це групове маркування слів: сленгова одиниця у свідомості носія мови несе на собі відбиток певної субкультури та співвідноситься з певною соціальною групою [Науменко, 2013, с. 228]. Більшу частину сленгізмів використовує молодь, оскільки цим вона відрізняється від інших соціальних категорій [Чорнобай, 2014, с. 78]. Молодіжний сленг – це своєрідний спосіб вираження власного сприйняття навколишньої дійсності за допомогою субстандартної лексики [Грабовий, 2010, с. 35].

Спеціальний сленг – слова та словосполучення, що входять певної спеціальної чи професійної лексики, наприклад, сленг моряків, солдатів, спортсменів, акторів, юристів, студентів тощо. Сюди входить сленг різних соціальних угруповань, світський жаргон, слова та вирази, прийняті у закритих навчальних закладах, злочинський жаргон тощо [див. докладніше: Вилюман, 1955, с. 47].

Військове мовлення у зв'язку з історичними подіями та російською агресією розширюється, з'являється нова термінологія, а тому є доцільним перегляд поняття “військовий сленг”.

Специфічним емоційно-забарвленим пластом лексики військовослужбовців є сленг. На думку Л. Нелюбіна, військовий сленг – це набір спрощених (скорочених або образних) слів і словосполучень для позначення осіб, дій і понять, які часто використовуються військовослужбовцями в разі відсутності статутних термінів або замість них,

або ж ритуально, що підкреслює їх належність до військової професії і солдатського братерства [Нелюбін 1981, с. 112].

Дослідник вказує, що військовий сленг характеризується більш-менш яскраво вираженим фамільярним забарвленням переважної більшості слів і словосполучень, причому всі вони мають різні відтінки, зокрема жартівливий, іронічний, глузливий, зневажливий, презирливий, грубий і навіть вульгарний.

Також до характеристики військового сленгу Л. Нелюбін додає притаманну негативну оцінку предметів чи явищ, не літературну форму вираження та зазначає, що більшість слів і словосполучень військового сленгу незрозумілі або малозрозумілі для основної маси населення (особливо в період їх виникнення і переходу в ширшу сферу вживання) [Нелюбін, 1981, с. 13–16]. Для розуміння сленгу треба мати певні фонові знання щодо умов несення служби чи традицій військовослужбовців.

Військовий сленг України не досліджений, однак існує чимало розвідок щодо проблем перекладу американського військового сленгу чи сленгу в англійській мові.

Зокрема В. Балабін, досліджуючи сучасний американський сленг військових вказує на те, що така лексика має негативно-оцінні значення (наприклад, *camel meat* 'полова, неапетитна, несмачна їжа'), позитивно-оцінні (*the Old Man* 'батько, командир частини') та нейтрально-оцінні (*block* 'казарма') [Балабін, 2002, с. 35].

Дослідник виокремлює такі категорії американського військового сленгу, як-от: просторіччя (*ball game* 'маневри'); військово-професійні жаргонізми (*on a blanket drill* 'давяти на масу, спати'); групові та соціальні жаргонізми (*dorm* 'гуртак'); сленгізми-скорочення (*AA* – *Almost Airborne* (< *All American*) – *МДД* – *майже десантна дивізія* 'образлива назва 82-ї повітряно-десантної дивізії США'); кодові найменування (*Roger* 'окей, прийнято'); військову сленгову фразеологію (*to have half a bubble off* 'не мати клепки, мати незначні розумові вади'); арготизми (*to bump off* 'замочити, вбити'); вульгаризми (*FIGMO attitude* 'пофігістичний настрій, байдуже ставлення'); евфемізми (*to liberate* 'стирити,

вкрасти' (дослівно: 'звільнити від чогось'); чужомовні запозичення (*blitz* 'бомбардування літаками, стрімкий наступ'); неологізми (*scudded* 'під мухою, напідпитку'); історизми (*draft dodger* 'зашарщик, косар', тобто той, хто ухиляється від призову) [Балабін, 2002, с. 35; див. також: Балабін, Лісовський, Чернишов, 2008].

Отже, військовий сленг – це мовлення військовослужбовців, спричинене професійними обов'язками, для якого характерна наявність розмовних елементів, що зазвичай походять із військової галузі та регулюють спілкування в межах підрозділу, роду військ чи загалом збройних сил конкретної держави. Сленг може нести гумористичний характер і навпаки фамільярний, знижений, водночас покликаний спростити спілкування між собою представників армії.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЛЕНГІЗМІВ У МОВЛЕННІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Початок інтенсивної фази російсько-української війни зумовив другу хвилю активізації використання військових сленгізмів і перезапустив процеси творення нових лексем на позначення реалій цієї війни.

Перші результати дослідження сучасного військового сленгу показали, що в лексиконі українських захисників активно функціонують найменування військової техніки та їхніх деталей, назви на позначення зброї та припасів, номени осіб-учасників воєнних дій (побратимів, колег та представників супротивника), лексеми на означення спорядження та одягу, назви дій чи позначень бойового виходу тощо.

Окрім інтернет-ресурсів, ми дослідили лексику військових, провівши опитування 5 військовослужбовців із Запорізького напрямку, 5 із Донецького напрямку та 3 із Харківського напрямку.

Питальник містив такі питання відкритого типу:

- Як ви називаєте бойові машини, установки та авіаційні винищувачі?*
- Чи змінилися назви після початку війни, чи залишилися старі, чи з'явилися нові?*
- А як називаєте свою зброю та припаси?*
- Як називаєте місцевість?*
- Існує і особливий військовий сленг в цифрах, який може бути не відразу зрозумілий пересічній людині, які саме може назвати?*
- Як називаєте між собою один одного?*
- Чи в уніформи є якийсь шифрування?*
- Як називаєте їжу, бліндажі де живе те поки нас захищаєте?*
- Як називаєте уламки, влучення, вилучення міни тощо?*

2.1. Найменування військової техніки та її деталей

До сленгізмів, що вказують на бойову техніку належать лексеми на означення танків, бронетранспортерів, бойових машин піхоти, гармат, ракет, радіолокаторів, літаків тощо.

Серед військовослужбовців широко розповсюджені найменування різних типів бойових машин, а саме: *бардак*, *бумер* або *беха*, *бетеер*, *коробочка гусянка*, *коробочка колісна*, *кубик/ кубік*, *ленточка*, *наливник*, *Наташка*, *нитка*, *таблетка*, *шишига* або *шишарик* та ін.

Деякі назви утворені на основі перефразування абrevіатур справжніх назв. Наприклад, *бардак* ‘БРДМ (бойова розвідувально-дозорна машина)’ – назва утворена шляхом добору співзвучного до початкових абrevіатури БРД слова; *бумер* або *беха* ‘бойова машина піхоти’ – від абrevіатури БМП.

Прикметно, що наведені дві лексеми серед цивільного населення віддавна слугують на позначення автомобіля “BMW”. Рідко, коли транспорт називають тією абrevіатурою, яку запровадив виробник, наприклад: “Бетеер” – БТР (броньована транспортно-бойова машина). Однак зафіксовано поодиноке вживання слова *бетр*.

Небагато лексем утворені з огляду на функційне призначення, а саме: *таблетка* ‘фургон, санітарний автомобіль, мікроавтобус, вантажівка з приводом на всі колеса, які використовуються як медична машина’, *коробочка колісна* на означення броньованих машин ЗІЛ, Урал, Камаз, БТР, БРДМ та *коробочка гусянка* або просто *гусянка* – БМП, БТ-ЛБ чи *гусян* ‘техніка на гусеничному ході’.

Подекуди такий вид транспорту називають *буханка*. Побутує також синонімічна назва *мотолига* ‘плавучий бронетранспортер’ для поняття БТ-ЛБ (багатоцільовий тягач легкий броньований), утворена від перших трьох літер абrevіатури із додаванням суфікса *-иг(а)* від рос. абrevіатури *МТ-лыга*; інколи військові називають цей тип техніки *маршрутка*.

Звичайні автомобілі на лінії зіткнення називають *коряга, корито*, очевидно, через поломки та неспроможність виконувати свої прямі функції.

Трапляється в отриманому матеріалі й назва бойової машини, дана на честь людини, у нашому випадку – коханої дівчини: *Наташка* ‘вантажний автомобіль Урал’. Така традиція, за словами респондента, склалася ще під час війни в Афганістані. За легендою, один водій дуже любив свою дівчину та назвав свою машину на її честь. Пізніше водій загинув, а такі “Урали” ще довго називали жіночим ім’ям. З того часу такий самий Урал – *Наташка* [Памятник Наташке, 2014].

Результати опитування свідчать, що з 2022 року “парк” назв військового транспорту поповнився новотворами.

Такі лексеми утворені кількома способами:

- з огляду на зовнішню подібність до того, що названо твірним словом: *кубик/ кубік* ‘броньована машина’;
- за виконуваною функцією – віддієслівні назви: *наливник* ‘бензовоз’ (наливає бензин).

Помітною підгрупою найменувань є похідні зі значенням збірності, утворені на підставі подібності до того, що названо вивідним словом, а саме: *нитка* ‘колона машин, що супроводжується бронетранспортерами’, *ленточка* ‘колона військової техніки’.

Також зафіксовано назву *шишига* або *шишарик* ‘вантажний автомобіль ГАЗ-66’. Респондент пояснив, що така назва є похідною від цифрового індексу “шістдесят шість” із додаванням суфіксального комплексу **-ар-ик-**.

Якщо назви броньованих машин здебільшого функціонують давно в мовленні військовослужбовців, то назви дронів та інших засобів літакового типу з’явилося чимало після повномасштабного вторгнення і спричинено появою нової закордонної техніки. Однак поряд функціонують і вже класичні для військових назви.

Для загального позначення безпілотного летального апарату використовуються назви *пташка*, *птичка*, *коптер*, *дрон*, *мавік*, *гусь*, *крило*, *матрас*, *Баба Яга*, *мопед*.

Значна частина з них утворена за подібністю до тварин, зокрема *птичка*, *пташка* ‘БПЛА’, *гусь* ‘тип дрону Autel’, *крило* ‘розвідувальний БПЛА літакового типу’. Або ж *дрон* у перекладі з англійської – джміль.

Деякі назви походять від перефразування моделі дрону, наприклад, *матрас* ‘тип дрону Matrice’, *мавік* ‘квадрокоптер DJI Mavic (2,3,3т,3е)’.

Назви літальних апаратів утворені за характерними звуками, що видає ворожий ударний БПЛА, як-от *мопед*, *газозонокосарка*, *скутер* ‘іранський БПЛА “Шахед” чи ударний БПЛА типу герань’.

А от український дрон отримав назву за ознакою негативного казкового персонажа *Баба Яга* ‘назва ворожого БПЛА літакового типу’. *Коптер* – скорочена назва від квадрокоптер DJI Mavic.

Іншого найменування для популярного турецького безпілотника “Байрактар ТБ2” не було виявлено, однак зафіксовано похідне утворення із суфіксом –ина – *байрактарицина*, що вживається військовими у подібному значенні, що і традиційна *шароварицина*.

Також функціонує лексема *сушка* ‘різноманітні авіаційні винищувачі (типу Су-30, Су-27 чи Су-57)’, похідне із додаванням суфікса -к(а), а також фіксується у тому ж значенні слово *сушіння*.

Маємо з-поміж отриманих від військових назв віддієслівне утворення *злітка* ‘злітно-посадкова смуга’.

З огляду на матеріал, із якого виготовлена машина, фіксується найменування із семою збірності, а саме *броня* ‘бронетехніка’.

Для позначення важкої бронтехніки військові використовують такі лексеми, що утворені кількома способами. З огляду на зовнішню подібність до того, що названо твірним словом, наприклад, *ведмедики* ‘танки’ та *мішки* ‘танковий підрозділ’. Останнє дещо осібно в цьому ряду, походження якого пояснюють по-різному: 1) на честь Михайла – першого танкіста в АТО; 2) на

честь плюшевого ведмедика, який був талісманом одного з перших танкових підрозділів АТО. За ознаками характерними для тварин названо і танк, зокрема *черепаха* ‘танк Т-34’. (<https://tsn.ua/ato/tabletka-maslyata-situaciya-4-5-0-viyskoviy-sleng-zbroynih-sil-ukrayini-2121913.html>)

M113 (M113 armored personnel carrier) – це американський гусеничний бронетранспортер, головний бронетранспортер армії США. Він застосовується для перевезення військових у зоні активних бойових дій. Цей БТР перебуває на озброєнні багатьох армій світу, зокрема Збройних сил України, де як сленг його називають *М-ка* ‘БТР М113’.

Легка гаубиця M777 має неофіційну назву серед українських військових *три топора, три сокири*. Назва походить за кількістю сімок у назві, а також є алюзією на назву *портвейн 777* ‘марка недорогого вина’, який у народі теж називали “топорики” або “три сімки”.

Град ‘реактивна система залпового вогню’, назва пов’язана із природнім явищем, є ще радянською розробкою, однак досі застосовується на полі бою, функціонує поряд подібними назвами *ураган, смерч*.

Українські назви озброєння теж використовують назви природній явищ, стихій тощо, як-от: *нептун* ‘українська протикорабельна крилата ракета’.

Додаються назви на означення і західного озброєння, зокрема FGM-148 Javelin отримує назву співвідносно із запозиченим словом *джавелін* ‘американський переносний протитанковий ракетний комплекс’.

Зафіксовані складноскорочені назви чи назви, утворені від аббревіатур на позначення важкого озброєння. *САУшка* ‘самохідна артилерійська установка’ – від аббревіатури САУ (самохідна артилерійська установка) із додаванням суфікса **-к(а)**; *арта* усічене від *артилерія*.

Отже, обстежений матеріал свідчить, що найчастіше військові утворюють назви транспорту шляхом словотвірного “опрацювання” аббревіатур, шляхом видозміни запозиченого закордонного слова чи за семантикою, близькою до типу тварин.

2.2. Найменування зброї та боєприпасів

Частина сленгів військових, пов'язана із використанням у роботі ручної автоматичної скорострільної зброї, серед якої кулемети, гранатомети, автомати та патрони, снаряди, боєприпаси до них.

На означення поняття *кулемет* (СУМ, IV, с. 390) 'автоматична скорострільна зброя малого калібру' у війську побутують такі лексеми, як: *дашка*, *скорострїл*, *покемон*, *улітка*.

Від абрєвіатури утворене похідне *дашка* 'ДШК або станковий кулемет Дегтярьова-Шпагіна (12,7 мм)'; *монка* 'міна МОН-50 протипіхотна направленої дії (керована міна)'

Для назви кулемета використовується також загальний номен *скорострїл* 'кулемет' та найменування різновиду кулемета *покемон* 'кулемет; модернізований кулемет Калашникова'. Допоміжні засоби для нього – *улітка* 'барабанний магазин від РПК (ручний кулемет Калашникова)' за зовнішньою схожістю форми.

Поняття *гранатомет* (СУМ, II, с. 157) 'вогнепальна зброя близького бою для стрільби гранатами' представлене різновидами такого типу зброї та семантично мотивується зовнішнім зображенням.

Наприклад, *шайтан-труба* 'РПГ (ручний протитанковий гранатомет) або РПО (реактивний піхотний вогнемет)'; *карандаш* 'осколковий снаряд для гранатомета – РПГ-7'. Лексема *сапог* 'станковий протитанковий гранатомет СПГ-9' – похідна від абрєвіатури. Номен *муха* 'ручний протитанковий гранатомет' названий за різновидом комахи.

Найчастіше військові утворюють назви зброї та боєприпасів шляхом словотвірного "опрацювання" абрєвіатур, наприклад: *ксюша* або *ксюха* 'автомат АКСУ або протитанкова граната', сучка 'автомат АКСУ', який розшифровується як: автомат Калашникова складний укорочений. Однак поряд фіксуються і назви від прізвища *калаш* або *калашмат* 'автомат Калашникова'.

Зовнішня подібність зброї та її деталей або снарядів до якихось предметів чи тварин зумовила появу низки найменувань: *лимон* або *лимончик* ‘граната’; *маслята* ‘патрони’; *огірки, морква, кабачки, яблука* ‘боєприпаси до ПТРК, СПГ та РПГ’; *бурячок* ‘мінометна міна 82 мм’; *поросята* ‘снаряди до мінометів’; *весло* ‘гвинтівка самозарядної гвинтівки Дегтярьова; АК-74’; *молоток* ‘протитанкова керована ракета (ПТУР)’; *ланцет* ‘керований баражуючий снаряд’ за зовнішньою схожістю до омоніма *ланцет* (СУМ, IV, с. 445) ‘невеликий хірургічний ніж, гострий з обох боків’; *лепесток, бабочка, жабка* ‘міна пфм-1’.

Збірною назвою для боєприпасів виступає суфіксальний іменник *стріливо*.

Процес вилучення міни, яка дала осічку, зі ствола, опитані військові називають *аборт*.

Найменування ножів зафіксовано сленгізмами *клепачик* ‘ніж зі сталі’, очевидно, суфіксальне утворення від *клепати*; та *сагайдачник* ‘поясний ніж’, імовірно, від гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного.

2.3. Найменування осіб

Переважно назви, що вказують на фахівців чи людей, причетних до військової справи, несуть позитивну та негативну семантику, залежно від того, кого номінують. Відтак можна виокремити дві групи сленгізмів, зокрема ті, що позначають побратимів та військовослужбовців України та представників супротивників та його керівництва.

2.3. 1. Найменування побратимів та колег

Помітно виокремлюються назви родів військ або груп військовиків, дані з огляду на характеристики поведінки або зовнішності тих тварин, які лягли в основу номінації, наприклад: *слони* ‘ніжна назва курсантів першого курсу’ (неповороткі й повільні); *бобри* ‘інженерний підрозділ’ (тому що вони постійно

щось будують і не можуть всидіти на місці); *єноти* ‘десантники’ (мають смуги у формі).

Трапляються випадки вживання загальновідомих назв, які співзвучні до частини повного найменування посади військових, а саме: *замок* ‘заступник командира взводу’, *контрабас* ‘солдат контрактної служби’.

Деякі назви пояснюються семантикою, наприклад, *сутінки*, *сумраки* ‘розвідники’ (від російського “сумрак” ‘пітьма’, що зумовлено специфікою роботи військових розвідників, котрі виходять на завдання в темний час доби); *рибаки* ‘студенти військової кафедри’, імовірно, назва за видом діяльності.

Шляхом усічення твірної основи утворені деривати *комбриг*, *комбат*, *комдив*: *комбат* (ЕСУМ, II, с. 532) ‘командир батальйону; командир батареї’, очевидно, запозичення з російської мови, де *комбат* є двома складноскороченими словами, утвореними з початкових частин слів *командир батальйона* або *батареї*; *комбриг* (ЕСУМ, II, с. 533) ‘командир бригади’, складноскорочення від *командир бригади*, українське слово може вважатися і калькою з російської; *комдив* (ЕСУМ, II, с. 533) ‘командир дивізії; командир дивізіону’, складноскорочення (*командир дивізії*), очевидно, калька російської. Спостерігається побутування цих назв за давньою традицією.

Найменування *кіборг* ‘українські солдати, які перші проходять зачистку окупованих територій’ (назва закріпилася після того, як російські військові у 2015 році дали характеристику українським захисникам Донецького аеропорту); *кіборг* (СІС, с. 383) від *кіб(ернетика)* і *орг(анізм)* ‘кібернетичний організм; пристрій, у якому певною мірою здійснено симбіоз фізичних та інтелектуальних здібностей людини й технічних засобів автоматки’, таку назву отримано за надлюдські можливості та героїзм проявлені у захисті територіальної цілісності держави.

Шляхом усічення основи утворено похідне *арта* ‘артилеристи’ та основокладанням *меховод* або *механ* ‘механік-водій’, механізовану бригаду називають *махрі*.

Деякі назви є перефразуванням чи метафоричним висловом, приміром, *гідролдати* ‘військовослужбовці морської піхоти’, *цариця полів* ‘піхота’, *кіберкозаки* та *кіберпартизани* ‘спільнота українських ІТ-фахівців’, *крайній* ‘останній’, а ось негативною семантикою є перифраз *диванні війська* ‘домашні експерти з усіх питань’.

Негативний відтінок у значенні мають найменування військовослужбовців, які або порушують статут, або мають інші особливості поведінки, наприклад: *семисоті*, *аватар* ‘військові, які зловживають спиртним’, *буратіно* ‘військові, які витрачають усю заробітну плату в перші два дні’.

Цікаво, що один із респондентів вжив сленгізм *карандаш* ‘осколковий снаряд для гранатомета – РПГ-7’, що описано вище у розділі 2.2. у іншому значенні, використавши його для позначення військовослужбовця ЗСУ, імовірно, як характеристику високого худорлявого військового. Що свідчить про наявність сленгів з омонімічними значеннями.

Нацики ‘військовослужбовець НГУ’, примітно, що так називають радикальних націоналістів, у мовленні військовослужбовців також і членів Нацгвардії.

Також зафіксовано побутування давніх назв *двохсотий* ‘загиблий через війну’, *трьохсотий* ‘поранений’, *п’ятисотий* ‘полонений (у деяких інших фіксаціях – дезертир)’ тощо. За версією інших респондентів, *вантаж 400* ‘контужені’; *вантаж 600* ‘полонені’.

Однак така традиція викладає у військовослужбовців негативне сприйняття, оскільки семантика пов’язана із вагою грузу і є виявом неповаги до героя, тому зафіксовано тенденцію до позбування радянської спадщини та появу нового вислову “*на щиті*”.

Генштаб ЗСУ зініціював заміну радянської назви вбитих “Вантаж 200” на “На щиті”. Про це мовиться на Facebook-сторінці Генерального штабу ЗСУ у дописі від 11 серпня 2022 року [Україна продовжує формувати..., 2022]: “Україна продовжує формувати власні військові традиції

Адже нова українська армія — це, насамперед, люди, а вже потім озброєння та стандарти.

Це герої, які ще вчора сіяли жито, а сьогодні палять окупантів, звільняючи метр за метром українську землю.

І, головне, що наші полегли оборонці — особистості, гордість і честь Держави, а не якийсь "Вантаж 200", а кожна смерть захисника України — трагедія для всієї України.

В червні місяці Леонід Остальцев Leonid Ostaltsev висловив думку щодо необхідності заміни радянського умовного кодування "Вантаж 200" на фразеологізм "На щиті", а Tata Kerler втілила цю пропозицію у життя.

Ідея не тільки знайшла підтримку у ветеранів-лідерів суспільної думки, а й була підтримана керівництвом Збройних Сил України.

Відповідно до завдань, які визначив Головнокомандувач ЗС України / CinC AF of Ukraine, у підрозділах цивільно-військового співробітництва, які беруть участь у здійсненні транспортування тіл полеглих захисників України, здійснено реформування Гуманітарного проєкту Збройних Сил України "ЕВАКУАЦІЯ 200" у Гуманітарний проєкт "НА ЩИТІ".

Згідно допису, ця ідея та ініціатива належить усім ветеранам та волонтерам, зокрема і Леоніду Остальцеву та Таті Кеплер.

Є й певні особливості у вимові аббревіатур, зокрема ЗСУ 'Збройні сили України' вимовляється як "ЗеСеУ".

Назву отримують не лише люди, але й тварини-помічники захисників, так свою відому назву набою отримав *Патрон* 'пес, який працює у чернігівському ДСНС'. Традиції називання позивних серед військових теж є цікавим з погляду мовознавства явищем, однак потребує окремого дослідження.

2.3.2. Найменування представників супротивника

Для назв противника, ворога опитані респонденти підбирають широкий спектр емоційно-забарвленої лексики, що несе негативну семантику, що цілком логічно для сприйняття окупантів.

Найпоширенішим словом серед військовослужбовців та й у межах країни виявилось слово *орки* ‘російські солдати’, яке активно почали використовувати із початком повномасштабного вторгнення 2022 року, а країну-агресорку – *оркостан* чи *мордор*.

Орк (ВТСУМ, с. 855) ‘войовнича міфічна істота, більша за людину, зі шкірою зеленуватого кольору’, англійське *Orcs*, рідше *orks* ‘вигаданий вид або раса істот з фантастичних, переважно фентезійних творів’ зазвичай зображаються кремезними варварами зі звіриними рисами.

Очевидно, що окупанти, яких також називали *зеленими чоловічками* через звірячу, варварську поведінку на окупованих територіях отримали назву цих істот. Відповідно країна-окупант – *оркостан*, що є суфіксальним утворенням від *орк*.

Цікаво, що *Оркостан* ‘країна орків’ – давньоанглійською країна “демонів пекла”. Примітно, що у контексті держави-агресорки ця назва вживається не як власна, а як загальна.

Слово *мордор* теж походить із зарубіжної літератури, з того ж роману, що і орки – “Володар персів” британського письменника Дж. Р. Толкіна, у якому Мордор зображувався як країна величезного зла. Також на означення росії вживають такі назви як *рашка*, *масквабад*, *кацапстан*, *москаляндія*, *хуйляндія*, *TerroRussia* тощо.

Назви росіян від перефразування країни вживаються досить часто, зокрема *рашисти*, *русня*, *рашики* ‘окупанти, незалежно від національної належності’. У понятті *рашисти* злито слова *раша* та *фашизм*, що наче показують суть ідеології держави-агресорки.

Найменування *русня* має неоднозначну семантику з погляду самоідентифікації, оскільки певним чином дискредитує історичну ідентичність українців, бо русин, руснак, русак – самоназва людей, які живуть на території України з часів Київської Русі. Однак слід враховувати, що *русня* могла бути похідним від *русский* і несе зневажливий контекст саме до росіян як народності.

Також зафіксовано порівняння росіян із неприємними на вигляд представниками тваринного світу, як-от: *клопи*, наприклад, у складі сполуки *клопи перебігають* ‘про пересування російських військових невеликими групами’; *хробаки* ‘росіяни в окопі’.

Сленгізм *свинособаки* для означення росіян виникло досить давно і пов’язано із німецьким терміном “*Schweinhunden*”. Це образа, яка відсилає нас у часи упорядкування тварин на чистих/нечистих, де в більшості культур саме свиня та собака вважаються нечистими істотами, які є брудними та тими, що вживають власні екскременти. У Німеччині цей термін означає внутрішню людську лінь, нехлюйство, небажання нічого робити, розвиватися.

Уподібнення до вигаданих істот: *аватар* ‘серйозний алкоголік’ або *смурфік* ‘так собі алкоголік’, примітно, що обидва персонажі – блакитного кольору. Часто росіян називають *зомбі* (пор. англійське *zombie*), це фантастична істота, що живе як людина, втрачаючи повний контроль над своєю свідомістю і тілом під впливом зовнішньої сили. У сучасній масовій культурі вживається для опису оживлених трупів, які контролюються магією або залишковими інстинктами істоти.

Складноскорочені назви *мобік*, *чмобік* ‘російський окупант’ походять від російського поняття *частково мобілізований*. Однак існує ще одна версія, згідно якої *чмобік* є похідним утворенням із гаплогією від *чмо* та *мобік*.

Серед сленгізмів також фіксується назва *чмоня*, що походить від інтернет-мему, що виник у березні 2022 року як висміювання незграбного зовнішнього вигляду російських військових. Згідно даних у ЗМІ [Малай, 2022; Орлова, 2022; Скоростецький, 2022] так хтось із користувачів соцмереж влучно охрестив уродженця Горлівки та колоборанта-зрадника Андрія Рязанцева. Тепер так називають усіх занедбаних окупантів.

Найменування *каратель* ‘бандити’ з ДНР та ЛНР. Ймовірно, слово походить від *карати* (СУМ, IV, с. 101) ‘завдавати кари, накладати кару, покарання за що-небудь; завдавати мук, тортур; мучити’. Можливо, також мотивується аналогією до вигаданого персонажа, антигероя та месника у поп-

культури з коміксів, створених письменником Джеррі Конвеем та художниками Джоном Ромітою, Россом Ендрю.

Зафіксоване слово *мокшани* помилково вживають з негативною семантикою на означення росіян. Варто пам'ятати, що мокші та мокшани – це численні племена, колонізовані росією, яка намагається їх століттями асимілювати. Тому некоректно вживати подібний евфемізм щодо росіян. Щодо цього існує невелике дослідження М. Чаркіної та І. Сіяка під назвою “Чому українці називають росіян мокшанами” [Чаркіна, 2018], у якому автори подають етимологію походження народності та зв'язку із слов'янами і поясненням недоречності такого вживання слова.

Найменування *кацани* ‘росіяни’, імовірно, походить від словосполучення “*как цап*” (Ф, II, с. 213) за допомогою специфічного компонента, як жартівливе позначення людей, що носять довгі бороди. Примітно, що українське прислів'я стверджує: “Бог створив цапа, а чорт кацапа”. Також за іншою версією, це слово тюркського походження і означає “живодер, м'ясник” [О происхождении...]. Очевидно, саме тому поруч із *кацани* також поширене вживання назви *м'ясник*.

Наприклад, російського генерал-полковника Михайла Мізінцева, який керував облогою Маріуполя, називали “маріупольським м'ясником”, що підтверджує і повністю виконує свою історичну семантику.

У цьому контексті окупантів називають також *різниками*. Похідними на означення країни-агресорки від *цап* є назви *Кацанія*, *Кацапетовка*, *Кацапурія*, *Кацапляндія* чи *Кацапстан*.

Лексема *москалі* на означення росіян вже давно поширена серед українців (свідченням того приказка “лається як москаль”), однак побутує і між військовими. *Москаль* (СУМ, IV, с. 362) ‘вояк, солдат, росіянин’ є запозиченням з польської мови та похідним від *Moskwa* (ЕСУМ, III, с. 519). Подекуди трапляється історизм *русифіл* (СУМ, VIII, с. 912) ‘прихильник росіян і всього російського; протилежне русофоб’.

Сленгові слова *ватники, ватнік, вата* утворені від теплого одягу, куфайки – *ватник* (СУМ, I, с.297) ‘півпальто або куртка, стьобані на ваті’, що стало свого часу інтернет-мемом, так називають людей, які мають пострадянську ментальність, які щиро не розуміють, для чого існує держава Україна [33]. Також асоціативно ці сленгізми пов’язані із ГУЛАГом і трудовими таборами, де ватники та куфайки давали, коли люди працювали на лісоповалі у мороз -30.

Зафіксований сленгізм *лапті*, очевидно, є назвою за видом взуття, застаріле слово *лапоть* – те саме, що *личаки* (СУМ, IV, с. 501) ‘плетене з лика або іншого матеріалу селянське взуття, яке носили з онучами, прив’язуючи до ноги мотузками, у переносному значенні вбога людина’. Імовірно, таким чином зневажливо вказують на бідність окупантів та їх схильність до мародерства.

Також активно використовується слово *іроди, ироди* ‘супротивники’ від Ірод (СУМ, IV, с. 47) ‘дуже жорстока, люта людина, кат’.

На означення лідера окупантів фіксується обценна лексика та викривлення прізвищ, натяки на істот чи комах тощо, зокрема подаємо деякі із них: *пуйло, моль, плешивий, путлер, владімір пу, великий пу, бункерний, світовий чикатило, ядерний пуньк* та ін.

Також є чимало назв для союзника у цій війні самопроголошеного лідера Білорусі Лукашенка, якого найчастіше називають *бульбофюрер*, що є похідним від *бульба* та *фюрер* та має різку сатиричну семантику.

Отже, спостерігається тенденція до надання негативної семантики сленгізмам на означення представників окупаційних військ та їхніх лідерів та позитивної – для військовослужбовців ЗСУ.

2.4. Найменування спорядження та одягу

Найменування військового спорядження та одягу є сукупністю сленгізмів на означення речей, призначених для захисту та зі збільшенням рівня комфорту

під час перебування у зоні бойових дій. Такий одяг зазвичай допомагає маскувати бійця під навколишні обставини.

Польову форму Збройних сил України найчастіше називають *пiксель* чи зменшено-пестливе *пiкселька* за назвою від англійського слова *pixel*, скорочено від *PIcture'S ELeмент* ‘найдрібніша одиниця цифрового зображення в растровій графіці’, мотивується зображенням пікселю певного кольору на формі військовослужбовців. Також трапляється назва *цифра, комок* ‘камуфляжна уніформа’ або *мультик, мультикам* від англійського *MultiCam* ‘універсальне камуфльоване забарвлення для різних місцевостей’.

Зафіксовано найменування, яке було поширене і до війни, таке як *камуфляж* (СУМ, IV, с. 85) ‘пофарбування військової техніки, будівель плямами, смугами, щоб змінити їх природний вигляд і ввести в оману супротивника; маскування’, також використання будь-якої комбінації матеріалів, забарвлення чи освітлення для приховування тварин або предметів, як шляхом їх злиття з навколишнім середовищем. Це запозичення від французького слова *camouflage* ‘маскування’. Також похідне утворення від маскувати – *маскіровка* та *екіпіровка* (СУМ, II, с. 457) ‘те саме, що екіпірування’, бойове екіпірування є сукупністю предметів, складових екіпіровки військовослужбовця для ведення бойових дій.

Загалом такий одяг називають загальним поняттям *мiлітарі* ‘стиль одягу, головною особливістю якого є використання деталей та елементів військової амуніції’, від італійського слова *Military* ‘військовий’ що є етранжизмом, тобто повним відтворенням слова із іншої мови.

Часто фіксується і назви *убакс, ушивбакс*, що утворені від перефразування англійського UBACS – Under Body Armour Combat Shirt, це бойова сорочка, розроблена спеціально для носіння під бронежилетом або камуфляжною розвідувальною екіпіровкою. Ще її називають *натільник*.

Деякі назви військової форми мотивуються за кольором, наприклад, *кайот* ‘відтінок коричневого, який добре підходить для роботи як в пустелі, так і в лісі’, англ. *coyote*, названий відтінок на честь лугового вовка, який

майстерно приховується в середовищі, зливаючись з навколишнім ландшафтом; *олива, оліва* ‘темний жовто-зелений колір незрілих або зелених плодів оливкового дерева’.

Слово *мавка* ‘камуфляж’ названо від МаВка компанії Velmet, яка спирається на українську військову традицію та фольклор. За ідеологією компанії саме образ Мавки здатен замаскувати воїна в будь-яких природних умовах.

У мовленні військових з’являється чимало слів, пов’язаних із назвами фірм, що продають спорядження та екіпірування. Зокрема одяг від фірми M-Tac Softshell військові називають перефразуванням від англійського – *M-tac*, а куртку під назвою “Куртка Helikon Level 7 Climashield Apex 100 г - Flecktarn” – сленгізмом *левел-7*. Можемо припустити, що такі назви притаманні й для інших виробників одягу.

Серед респондентів зафіксовано сленгізм *недали* ‘взуття’, очевидно, як засіб пришвидшення руху.

Кепку подекуди називають *мазепинка* ‘головний убір’. Так називали кашкет Січових Стрільців та УПА, згодом її носили патріотично налаштовані юнаки, однак від 2015 вона стала елементом уніформи Збройних сил України.

У новому контексті вживається слово *баул* (СУМ, XI, с. 669) ‘невеликий дорожній сундук, коробка з випуклою кришкою’, який зафіксовано у словосполученнях: *військовий баул, тактичний баул, армійський баул* тощо та позначає циліндричний мішок з круглою або квадратною підставкою, виготовлений з міцної водовідштовхувальної тканини.

Додаткове спорядження бійця називають *обвіс, обвіси* ‘навісне обладнання, яке використовується на стрілецькій зброї’, тобто таким сленгізмом позначають пристрої для покращення або розширення функціоналу. Часто його ще називають *тюнинг*.

Прилади, що допомагають у бойових діях мають спрощені назви. Наприклад, на означення боєкомплекту військовослужбовця використовують

абрєвіатуру – *БК*; бронєжилет називають скорочено *бронік*; рацію – *расуха*, *посуха* або *бадейка*, а ось батареїку від радіостанції називають *шоколадка*.

На позначення поняття *тепловізор* ‘оптико-електронний прилад для візуалізації температурного поля та вимірювання температури’ фіксується лексема *тепляк*, а ось для означення приладу нічного бачення вживається такі назви як: *ночник*, *глаза*, *очі*, що пов’язано із його функціональним призначенням.

2.5. Назви дій чи позначень бойового виходу

Деякі сленгові слова є завуальованим змістовим повідомленням. За допомогою одного поняття можна передати цілком важливу і об’ємну інформацію. Серед опитаних респондентів було зафіксовано чимало таких лексем. Зокрема *контакт* ‘близький бій з противником із застосуванням стрілкового озброєння та гранат’; *приліт, прильот* ‘снаряд від будь-якого виду зброї (крім стрілецької), що прилетів на позицію’, синонімічне *подарунок*, а от приліт і вибухи, що його супроводжують на ворожій території назвали *бавовною*, найменування мотивується російським “хлопок”, який українці саркастично переклали бавовною, а не вибухом, оскільки на території держави-агресорки заборонено публічно вживати таку лексику; у цьому ж контексті з’явився сленгізм *могилізація* ‘примусова мобілізація окупантів до російської армії’; протилежне поняття *вихід, виход* ‘вистріл в бік ворога або навпаки, з різних типів артилерії та танків’; *зашивати* ‘підключати електропостачання’; про взаємини: *зрада* ‘будь-яка важка або незрозуміла ситуація’; *колотнеча* ‘внутрішні сварки чи заворушення’ тощо.

Значна частина такої лексики пов’язана із математикою, оскільки використовується притаманну їй термінологію знаків чи чисел. Наприклад, *плюс* ‘інформація прийнята’ або ‘все добре’, *плюс-плюс* ‘пречудово’, тобто є замінником згоди, підтвердження, або фрази “все добре”; протилежне поняття – *мінус*; *ситуація 4.5.0.* або *4.5.0* ‘все спокійно’; *вантаж 100* ‘вантаж зі зброєю’;

вантаж 500 ‘медикаменти’; *вантаж 700* ‘гроші і дорожочінності’; *1 маленька* ‘1 хвилинка’; *1 велика* ‘1 година’. Однак варто зазначити, що позначки вантаж і певна цифра є військовими “русизмами”, оскільки пов’язані із вигаданими ще партійцями термінами у радянський період.

Зафіксовано також певні висловлювання, на кшталт: *дівчинка готова* ‘робота виконана’; *утюжити* ‘ітенсивний обстріл’; *дависти на масу* ‘міцно спати’; *візитка Яроша* ‘потужна зброя та універсальний оберіг’.

Деякі назви мотивуються подібністю до інших процесів. Наприклад, *дискотека* ‘бойові дії’, очевидно, через блимання зброї та гучні звуки; *селітра* ‘вибухи на складах із боєприпасами окупантів’ через прагнення держави-агресорки все приховувати, очевидні речі замінюються подібними, імовірно, через те, що селітрі характерна вибуховість при певних температурах; *червона рута* ‘звуки сирени’ як алюзія на пісню; *есемеска* ‘удар по ворогові’, як спосіб передачі інформації, у цьому контексті – снаряду; *посмішка* ‘відмінність на українських погонах сержантського корпусу’, можливо, через зовнішню подібність; *путлернет* ‘автономний російський інтернет’ – основокладання від слів путлер ‘назва президента ворожої держави’ та другої частини слова *інтернет*; *забайрактарити* ‘знищити ворожу техніку за допомогою “Байрактару” ’; *ленд-ліз російською* ‘боєприпаси, що залишилися на складах окупантів’ - про трофейну зброю здобуту на полі бою.

2.6. Інші найменування

Частина найменувань вказують на місцевість чи частину простору військових на передових позиціях, або у місцях розташування ворога.

Досить активно використовується сленгізм *поребрик, за поребриком*, однак не у першочерговому значенні. “Поребрик” став мемом з початком війни на Донбасі в 2014 році – це слово використовував російський спецназ, що під виглядом місцевих бойовиків, захоплював Краматорськ Донецької області, вказуючи, куди треба відійти жителям міста, що спостерігали за захопленням

будівлі відділу МВС [Відео “Краматорск, захват отдела МВД”], очевидно, маючи на увазі архітектурний декоративний орнамент, утворений поставленими під кутом до стіни (ребром) рядами звичайної або лекальної цегли. Однак в Україні мем з часом також отримав нову форму “Запореберье” чи “за поребріком”, що застосовується як глузлива назва росії.

За кольором зафіксовані такі назви: *зеленка* ‘кущі, зарості, лісиста місцевість’; *мультикам* або *мультик* ‘універсальне камуфльоване забарвлення для різних місцевостей’; *молоко* ‘простір навколо мішені’.

Передові позиції на полі бою називають *передок, на нулі* ‘перша лінія розмежування’.

Військовослужбовці використовують сленгізм *нора* ‘бліндаж’ для означення місця свого перебування у період відпочинку, очевидно, за зовнішньою схожістю; *губа* ‘гауптвахта’ як місце, де відбуваються покарання; *полка* ‘посадка’ (в росіян).

Для назв їжі зафіксовано найменування: складно скорочення *сухпай* ‘сухий пайок’; антонімічні *мамалига* ‘несмачна їжа’ (*мамалига* (СУМ, IV, с. 615) ‘густа каша з кукурудзяного борошна’) та *ніштяки, замолоді* ‘смаколики, які отримують військові від волонтерів’, тобто щось гарне, що є джерелом позитивних емоцій.

Серед побутових сленгізмів було зафіксовано *дуйчик* ‘обігрівач’; *банка* ‘стілець без спинки (лише у моряків)’; *гальюн* ‘туалет у моряків’.

Також виявлено поняття *підсніжники* ‘видалені з тіла осколки’, імовірно, через те, що їх одразу не видно, а з часом тіло їх виштовхує і вони проявляються як весняні квіти з-під землі.

Поряд із раніше вживаним поняттям *кіборги*, спостерігається вживання “*Азов – сталь*” – фраза, якою українці віддають шану захисникам Маріуполя, їхній стійкості й незламності, вислів походить від назви металургійного комбінату Азовсталь, місце останньої дислокації воїнів; а також подібного героїчного змісту набуває вислів “*Фортеця Бахмут*”.

Отже, сленгізми активно поширені у мовленні захисників та є активною відкритою лексико-семантичною групою.

ВИСНОВКИ

Проаналізована фахова та наукова література, детально розглянуті погляди у дослідженнях науковців щодо дефініцій вказаних об'єктів, дали змогу визначити поняття “військовий сленг” – це мовлення військовослужбовців, спричинене професійними обов'язками, для якого характерна наявність розмовних елементів, що зазвичай походять із військової галузі та регулюють спілкування в межах підрозділу, роду військ чи загалом збройних сил конкретної держави. Сленг може нести гумористичний характер і навпаки фамільярний, знижений, водночас покликаний спростити спілкування між собою представників армії.

Перші результати дослідження сучасного військового сленгу показали, що в лексиконі українських захисників активно функціонують як найменування радянської доби, так і назви, що виникли в першу хвилю російсько-української війни (2014-2015 роки).

Нові лексеми, які фіксуються з лютого 2022 року, утворені здебільшого шляхом суфіксації або перенесення назв на основі подібності. З'являється чимало нових понять у зв'язку із розширенням кількості видів озброєння та оснащення для військовослужбовців.

Група військових сленгізмів сформувалась під впливом несприятливих військових умов, однак тим самим розширила досліджувану лексику. Під час збору фактичного матеріалу – сленгових слів, які використовують у побуті захисники, було виявлено загальну тенденцію до спрощення інформаційного поля та надання символічності певним поняттям.

Також подекуди зафіксована обценна лексика на означення ворогів. Окремі найменування виявлені у певних варіаціях, що є свідченням того, що серед військовослужбовців поширений сленг набуває локальних рис.

Зібрану лексику серед представників ЗСУ було розподілено на групи: а) найменування військової техніки та їхніх деталей; б) найменування зброї та боєприпасів; в) найменування осіб (побратимів та колег; представників

супротивника); г) найменування спорядження та одягу; г) назви дій чи позначень бойового виходу; д) інші найменування.

Як складники відкритої і динамічної мовної підсистеми, призначеної для обслуговування військової галузі, неологізми посідають у ній визначені місця, однак також вступають у взаємозв'язки та зв'язки зі складниками інших терміносистем української мови, що дозволяє розглядати українську військову лексику як цілісну структуру та таку, що набуває поширення і публічному просторі пересічних громадян.

Особливістю сленгу, поширеного у війську ЗСУ, є не тільки тяжіння до радянських запозичень, що донедавна було армійською традицією, але й розширенням слів, що утворені на базі інших слів іншомовного походження, найчастіше – англіцизмів, така тенденція пояснюється міжнародними взаємозв'язками із партнерами Європи та США. Спостерігається процес відторгнення деяких радянських назв.

Наявність синонімічних термінів із однаковими дефініціями свідчить, з одного боку, про різноплановість у побутуванні неологізмів на різних напрямках, з іншого – про не сформованість чітко визначеної системи слів, котрою користуються військовослужбовці.

Показово, що значна частина зібраних найменувань збігалися серед респондентів різних частин фронту. Однак, наприклад, на Донецькому напрямку було зафіксовано назву БПЛА літакового типу *Баба Яга*. На Запорізькому напрямку виявлено назви *кубик, кубік* 'броньована машина'; *наливник* 'бензовоз' та ін. Сленгове слово *мавка* 'камуфляж' записано від захисників на Харківському напрямі, а от від військовослужбовців різних напрямків до автомата АКСУ вдалося навіть утворити синонімічний ряд: *сучка, калаш, калашмат*, тобто автомат Калашникова.

Також фіксація конкретних сленгізмів залежала від роду військ, у яких служать опитані захисники. Більшість респондентів є представниками сухопутних військ ЗСУ, а тому від них вдалося зафіксувати велику кількість найменувань військової техніки та їхніх деталей, зброї, боєприпасів.

Зокрема від артилеристів отримано значну кількість назв важкого озброєння, від штурмовиків-розвідників – назви дій чи позначень бойового виходу, а також символічні скорочення та умовні слова, що полегшують бойову взаємодію.

Опитування показало, що сучасний військовий сленг українських захисників активно насичений новими лексемами, що фіксуються з лютого 2022 року, утворені здебільшого шляхом суфіксації або перенесення назв на основі подібності. З'являється чимало понять у зв'язку із розширенням кількості видів озброєння та оснащення для військовослужбовців, взаємодією із міжнародними партнерами.

Однак військове сленгові мовлення є досить продуктивною і динамічною системою, що поповнюється новою лексикою, в залежності від розвитку цієї галузі та появою нових видів озброєнь чи методів ведення бою. Проведене дослідження відкриває нові перспективи для подальших досліджень специфіки формування групи слів на означення понять, що використовуються різними підрозділами ЗСУ, джерел поповнення лексико-семантичної системи, укладання словника відповідної тематики тощо.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ

- ВТСУМ Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов.ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. 1728 с.
- ЕСУМ Етимологічний словник української мови/[за 43т.43. О. С. Мельничука]: у 7т. Т.1–6. Київ : Наукова думка, 1982–2012.
- СІС Словник іншомовних слів, за редакцією члена-кореспондента АН УРСР О. С. Мельничука – 1-е видання, Київ : Головна редакція “Українська радянська енциклопедія” (УРЕ), 1974. 776 с.
- СУМ Словник української мови. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 1–11.
- Ф Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4-х т.: пер. с нем.=Russisches etymologisches Wörterbuch / Перевод и дополнения О. Н. Трубачёва. Москва : Прогресс, 1986-1987. Т.1. 1986. 576 с., Т.2. 1986. 672 с., 1987. Т.3. 832 с., Т.4. 1987. 864 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андріянова О. Я. Мовленнєва культура військовослужбовців на сучасному етапі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2019. Вип. 3. С. 98–107.
2. Артюх В. До питання особливостей перекладу військової лексики. *Теоретична і дидактична філологія*. 2010. №8. С. 11–21.
3. Байло Ю. Особливості поняття “військовий термін” (семантичний аспект). *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія “Філологічні науки”*. 2013. Кн. 3. С. 62–65.
4. Балабін В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу. Київ : ЛОГОС, 2002. 300 с.
5. Балабін В., Лісовський В., Чернишов О. Основи військового перекладу : (англ. мова) підручник. Київ : Логос, 2008. 587 с.
6. Бик І. С. Теорія і практика перекладу. Львів: ЛНУ. 122 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1053822/>. (дата звернення 07.11.2023).
7. Василенко Д. В. Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. філол.наук. Донецьк, 2008. 26 с.
8. Василенко Д. Військова лексика англійської мови ХХ – початку ХХІ століття. Горлівка : Вид-во ГДПШМ, 2009. 220 с.
9. Вилюман В. Г. О способах образования слов сленга в современном английском языке. *Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института им. А. И. Герцена*. 1955. т. 3. С. 47–50.
10. Відео “Краматорск, захват отдела МВД” на платформі YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VGLr8-6Dpxs&t=242s> (дата звернення 17.11.2023).
11. Гомон А. М., Чернявська С. М., Шокуров О. В. Неологізми в українській військовій термінології: лексико-семантичні особливості. *Науковий вісник*

Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 39, том 3. С. 115–118.

12. Грабовий П. М. Український молодіжний сленг як лінгвокультурний феномен. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2010. Вип. 11. С. 34–38.

13. Дмитрук О. В. Маніпулятивний потенціал неологізмів, що належать до воєнної лексики. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2014. Вип. 32. С. 90–95.

14. Дубинець З. Військова лексика в романі Р. Іваничука “Мальви”. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2015. Вип. 73. С. 169–172.

15. Дубинець З. О. Військова лексика в кіноповісті Р. Іваничука “Мальви”. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна : Серія “Філологія”*. 2015. Вип. 73. С. 169–172 с.

16. Єрмоленко С., Бибик С. Українська мова: короткий тлумач. слов. лінгв. термінів. Київ : Либідь, 2001. 221 с.

17. Іграк К. Ю. Емоційно забарвлені елементи військової лексики. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2017. № 25. С. 55–59.

18. Левченко Т. М. Жаргонна лексика у військовій тематиці сучасної української преси. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 39. Т. 3. С. 115–118. ; Левченко Т. Субстандартна лексика в сучасних українських медіа : [монографія] ; Переяслав : Вид-во К.С.В, 2021. 420 с.

19. Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія / Ірина Литовченко ; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.

20. Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія / Ірина Литовченко ; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.

21. Литовченко І. Уплив екстра- та інтралінгвальних чинників на розвиток військової лексики української мови. *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету “Філологічні студії”*. 2014. Вип. 10. С. 75–83.

22. Лукіяничук Ю. Способи класифікації військових термінів. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”*. 2017. Вип. 66. С. 65–67.

23. Малай К. Полонений-окупант з Горлівки на прізвисько “Чмоня” став новим інтернет-мемом. *news.obozrevatel.com. Обозреватель*. Допис від 29.03.2022. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/show/prikolyi/polonenij-okupant-z-gorlivki-na-prizvisko-chmonya-stav-novim-internet-memom.htm> (дата звернення 09.11.2023).

24. Мартос С. Молодіжний сленг у мовленнєвій структурі м. Херсона : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Луганськ, 2006. 21 с.

25. Мележик Т. “Таблетка”, “маслята”, “ситуація 4.5.0”: військовий сленг Збройних Сил України. URL: <https://tsn.ua/ato/tabletka-maslyata-situaciya-4-5-0-viyskoviy-sleng-zbroynih-sil-ukrayini-2121913.html> (дата звернення 09.11.2023).

26. Мельник, Юрковська М.М. Визначення поняття військової лексики та підходи до її вивчення. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. Вінниця, 2021. С. 137–141.

27. Миколенко Т.М. Український міський сленг (на матеріалі усного мовлення тернопільців) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Тернопіль, 2005. 260 с.

28. Навальна М., Калужинська Ю. Актуалізація лексем на позначення військових дій, процесів та станів. *Психолінгвістика/Psycholinguistics*. 2018. № 24 (2). С. 218–235.

29. Науменко Л. М. Молодіжний сленг – реалії сьогодення. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. Вип. 34. С. 227–230.

30. Нелюбин Л. Учебник военного перевода. Английский язык. Общий курс / Л. Нелюбин, А. Дормидонтов, А. Васильченко. Москва : Воениздат, 1981. 443 с.

31. О происхождении слова “кацап”. *Киевская старина*. 1901. Т. 65. декабрь. С. 474. URL: https://archive.org/details/kieststar1901/kiestskaya_starina_1901_12/page/n147/mode/1up?view=theater (дата звернення 09.11.2023).

32. Онуфрієнко Г. Україномовна військова термінологіка : сучасний стан і проблеми перекладу. *Проблеми української науково-технічної термінології*. Тези доповідей 4-ої міжнар. наук. конф. Л., 1996. С. 137–138.

33. Орлова В. Полонений окупант “Чмоня” став новим інтернет-мемом. *Unian.ua*. УНІАН. Допис від 29.03.2022. URL: <https://www.unian.ua/curiosities/poloneniy-okupant-chmonyua-stav-novim-internet-memom-video-ostanni-novini-11764336.html> (дата звернення 09.11.2023).

34. Памятник Наташке. URL: https://dervishv-livejournal-com.translate.goog/656034.html?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc (дата звернення: 12.12.2023).

35. Панченко А. Сленг військових російсько-української війни: перші результати польового дослідження. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених “Молода наука-2023” : у 5 т. : матеріали XVI універ. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 17–22 квіт. 2023 р.)*. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. Т. 1. С. 254–256.

36. Погонєць В. Номінації сучасної військової техніки в англійській мові. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”*. 2017. Вип. 67. С. 225–228.

37. Погонєць В. Особливості англійськомовного військового дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: “Філологія”*. 2019. №. 39, том 2. С. 67–70.

38. Скоростецький В. Хто такий “Чмоня”: горлівський “кілер” рашистського мілітарного агітпропу!? *armyinform.com.ua*. АрміяInform. Допис від 01.04.2022. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/01/hto-takuj-chmonyua-gorlivskuj-kiler-rashystskogo-militarnogo-agitpropu/> (дата звернення 09.11.2023).

39. Слово “ватник” стало словниковим. *Рідний Київ*. 2014. Допис від 13 серпня 2014. URL: <https://kyiv.ridna.ua/2014/08/slovo-vatnyk-stalo-slovnykovym/>

40. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.

41. Стрелковский Г. М. Теория и практика военного перевода / Геннадий Михайлович Стрелковский. Москва : Воениздат, 1999. 272 с.

42. Струк І. В., Сітко А. В., Семигінівська Т. Г. Формування та переклад військової термінології у період активних воєнних дій на території України. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Т. 33 (72). № 2 Ч. 2. С. 29–33.

43. Туровська Л. В. Військові звання та посади в Україні : історико-генетичний аспект вивчення української військової термінології. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 160 с.

44. Україна продовжує формувати власні військові традиції. *Генеральний штаб ЗСУ. Facebook-сторінка.* Допис від 11.08.2022. URL: <https://www.facebook.com/100069092624537/posts/pfbid0Z7nuPiMV6CjPUQpmxEb5mMQf9PehqLU9JNBBVzGUCR4Ge3iiPvW3b4cT1Jqv2k8jl/> (дата звернення 17.11.2023).

45. Федоренко С., Бернадіна А. Загальна характеристика фахової мови військової сфери (на матеріалі англійської мови). *Нова філологія.* 2021. № 83. С. 257–363.

46. Форманова С. Інвективи в українській мові: монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 336 с.

47. Фурса О. Англіцизми українського молодіжного сленгу: чинники динаміки та проблеми класифікації. *Мова та історія : зб. наукових праць.* Київ, 2002. Вип. 61. С. 57–65.

48. Фурса О., Мосенкіс Ю. Український молодіжний сленг як динамічний феномен (станта перспективи досліджень). *Мова та історія : зб. наукових праць.* Київ, 2005. Вип. 83. С. 70–82.

49. Хомяков В. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечия. Вологда: ВГПИ, 2009. 106 с.

50. Царьова І.В. Російсько-українська війна (2014–2022): слова, які набули нових значень. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. P. 804–812.

51. Чаркіна М., Сіяк І. Чому українці називають росіян мокшанами. Was.media від 19.12.2018. URL: <https://was.media/2018-12-19-mokshany/> (дата звернення 10.10.2023).

52. Чорнобай В. Г. Сленг: історія виникнення, визначення поняття. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Філологічні науки»*. Київ : Міленіум, 2014. Вип. 206. 199 с.

53. Шевчук В. Н. Военно-терминологическая система в статике и динамике : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук. Москва, 1985. 43 с.

54. Шовгун Н. Формування українського сленгу в мовленнєвій діяльності малих соціальних груп: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2000. 17 с.

55. Beregovskaya N. V. Youth slang. *Questions of linguistics*. Moscau : Nauka, 1996. No. 3. P. 32–41.

56. Greenough J. B., Kittredge G. L. *Words and their ways in English speech*. Wentworth Press, 2016. 460 p.

57. Hotten J. C. *A dictionary of modern slang, cant and vulgar words, used at the present day in the streets of London*. London : John Camden Hotten, Piccadilly, 1860. xvi, 300. p. URL: <https://www.worldcat.org/title/dictionary-of-modern-slang-cant-and-vulgar-words-used-at-the-present-day-in-the-streets-oflondon/oclc/1042966822> (дата звернення 13.10.2023).

58. Murray T. E. *The Language of Naval Fighter Pilots*. *American Speech*. 1986. Vol. 61, № 2. P. 121–129.

59. Silkett W. A. *Words of War*. *Military Affairs*. 1985. Vol. 49, № 1. P. 13–16.

Інтернет-ресурси:

<https://armyinform.com.ua/2019/08/20/minislovnyk-vijskovogo-slengu-muha-pokemon-ulitka/>

<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20240104-vijskovyj-slovnyk-shho-oznachaye-kod-4-5-0/>

<https://odessa-life.od.ua/uk/article-uk/prilit-dvohsotij-jakoju-movoju-govorjat-na-fronti-i-v-tilu>

<https://tsn.ua/ato/tabletka-maslyata-situaciya-4-5-0-viyskoviy-sleng-zbroynih-sil-ukrayini-2121913.html>

<https://tvoemisto.tv/exclusive/na-shchyti-zamist-vantazh-200-yak-u-zsu-pozbuvay-utsya-radyanskoi-spadshchyny-135977.html>

ПОКАЖЧИК ВІЙСЬКОВИХ СЛЕНГІЗМІВ

Найменування військової техніки та їхніх деталей

<i>арта</i>	<i>маршрутка</i>
<i>Баба Яга</i>	<i>матрас</i>
<i>байрактарицина</i>	<i>мішки</i>
<i>бардак</i>	<i>М-ка</i>
<i>бетр</i>	<i>мопед</i>
<i>беха</i>	<i>мотолига</i>
<i>броня</i>	<i>наливник</i>
<i>бумер</i>	<i>Наташка</i>
<i>буханка</i>	<i>нептун</i>
<i>ведмедики</i>	<i>нитка</i>
<i>газозонокосарка</i>	<i>пташка</i>
<i>град</i>	<i>птичка</i>
<i>гусян</i>	
<i>гусянка</i>	
<i>джавелін</i>	<i>САУшка</i>
<i>дрон</i>	<i>скутер</i>
<i>злітка</i>	<i>смерч</i>
<i>коптер</i>	<i>сушіння</i>
<i>корито</i>	<i>сушка</i>
<i>коробочка гусянка</i>	<i>таблетка</i>
<i>коробочка колісна</i>	<i>три сокири</i>
<i>коряга</i>	<i>три топора</i>
<i>крило</i>	<i>ураган</i>
<i>кубик</i>	<i>черепаха</i>
<i>кубік</i>	<i>шишарик</i>
<i>ленточка</i>	<i>шишига</i>
<i>мавік</i>	

Найменування зброї та боєприпасів

<i>аборт</i>	<i>калашмат</i>
<i>бабочка</i>	<i>карандаш</i>
<i>бурячок</i>	<i>клепачик</i>
<i>весло</i>	<i>ксюха</i>
<i>гранатомет</i>	<i>ксюша</i>
<i>дашка</i>	<i>кулемет</i>
<i>жабка</i>	<i>ланцет</i>
<i>кабачки</i>	<i>лепесток</i>
<i>калаш</i>	<i>лимон</i>

лимончик
 маслята
 молоток
 монка
 морква
 муха
 огірки
 покемон

поросята
 сагайдачник
 сапог
 скоростріл
 стріливо
 улітка
 шайтан-труба
 яблука

Найменування побратимів та колег

аватари
 арта
 бобри
 буратіно
 вантаж 400
 вантаж 600
 гідросолдати
 двохсотий
 диванні війська
 єноти
 замок
 ЗеСеУ
 карандаш
 кіберкозаки
 кіберпартизани
 кіборг
 комбат
 комбриг

комдив
 контрабас
 крайній
 махрі
 механ
 меховод
 на щиті
 нацики
 п'ятисотий
 Патрон
 рибаки
 семисоті
 слони
 сумраки
 сутінки
 трьохсотий
 цариця полів

Найменування представників супротивника

TerroRussia
 аватар
 бульбофюрер
 бункерний
 вата
 ватники
 ватнік
 великий пу
 владімір пу
 зелені чоловічки
 зомбі
 іроди

каратель
 кацапетовка
 кацапи
 кацапія
 кацапляндія
 кацапстан
 кацапстан
 кацапурія
 клопи
 лапті
 м'ясник
 масквабад

мобік
 мокшани
 моль
 мордор
 москалі
 москаляндія
 орк
 оркостан
 плішивий
 пуйло
 путлер
 рашики
 рашисти

рашка
 різники
 русня
 русофіл
 свинособаки
 світовий чикатило
 смурфік
 хробаки
 хуйляндія
 чмобік
 чмоня
 ядерний пуньк

Найменування спорядження та одягу

бадейка
 баул
 БК
 бронік
 глаза
 екіпіровка
 кайот
 камуфляж
 комок
 левел-7
 мавка
 мазепинка
 маскіровка
 мілітарі
 М-так
 мультік
 мультікам

натільник
 ночнік
 обвіс
 олива
 оліва
 очі
 педалі
 піксель
 пікселька
 посуха
 расуха
 тепляк
 тюнінг
 убакс
 ушив бакс
 цифра
 шоколадка

Назви дій чи позначень бойового виходу

І велика
 І маленька
 4.5.0
 бавовна
 вантаж 100
 вантаж 500
 вантаж 700

вихід
 виход
 візитка Яроша
 давити на масу
 дискотека
 дівчинка готова
 есемеска

забайрактарити
зашивати
зрада
колотнеча
контакт
ленд-ліз російською
мінус
могилізація
плюс
плюс-плюс

подарунок
посмішка
приліт
прильот
путлернет
селітра
ситуація 4.5.0
утюжити
червона рута

Інші найменування

“Азов – сталь”
“Фортеця Бахмут”
банка
гальюн
губа
дуйчик
замолоді
зеленка
мамалига
молоко

мультик
мультикам
на нулі
ніштяки
нора
передок
підсніжники
полка
поребрик
сухпай